

Piše: Fra Miljenko Stojić, OFM

Nemilice cvrče cvrčci. Godina je 2010. U Knešpolju, u Dubravi, u Stipetinoj ogradi, počinjemo iskapanje tri masovne grobnice. Nastale su u veljači 1945., za onih prvih nekoliko dana nakon što je pao Široki Brijeg. Komunisti su, kažu, čistili kraj od narodnih neprijatelja. Nemamo razloga dvojiti ima li itko ovdje zakopan. Pred nama je mali križ postavljen dolaskom slobode devedesetih godina prošloga stoljeća da se slučajno ne bi zaboravilo što se ovdje dogodilo. A i jedna obitelj još je u ona huda komunistička vremena dolazila i palila svijeće svojoj ubijenoj glavi, svome mužu, ocu, bratu... Još živi svjedoci govore da je ovdje ubijen i jedan franjevac. Svojim su rukama ko-

pali grob za njega i ostale, stajali po strani kad su ga i kad su ih ubijali, nakon toga ih zatrpavali dok partizan nije viknuo da je gotovo. Ostala je ograda, ostala je priča, ostala je krivnja u dušama zločinaca. Da, ostala je i gora koja je čuvala pobijene. Svukud okolo se širila, ali ne i po njihovim grobovima.

Danas spomenute pokopavamo. Svira hrvatska himna. Svi smo u stavu mirno, s rukom na srcu. Sjećamo se bitaka i žrtava za slobodu, krika za njom. Puk smo koji ne zaboravlja i ne sveti se. Znamo koji nam je put. S nama su i političari, naši, ali i tuđi. Ovdje su, naime, ubijani i Nijemci. Komunisti se nisu obazirali ni na kakve konvencije. Ranjenike su jednostavno poklali, a druge uhićenike strijeljali. U glavu, da slučajno ne bi koji ostao živ. Jedan naš je molio parti-

zanku da ga poštedi, unovačen je, domobran, ima četvero djece. Nasmijala mu se u lice i priklala ga. Domaći su to gledali i nakon partizanskog odlaska pokopali ga dostojno koliko se moglo i smjelo. Prolaze ove misli glavom, dok mladež uzima limene sandučice. Pokriveni su hrvatskim stijegom Herceg Bosne. Ona im vraća dostojanstvo, a zvijezda petokraka ih je htjela odgurnuti u ništavilo. Mimohod kreće. Molitva mrmori zrakom.

U samostanskoj crkvi Uznesenja BDM, gdje se služi sv. misa zadušnica, pokopani su posmrtni ostatci 22 ubijena franjevca. Ovaj iz Knešpolja pokopan je zajedno s drugima u općinsku grobnicu na Mekovcu. Pokušali smo ga preko DNK analize pronaći među 28 tijela. Gotovo pola posmrtnih ostataka nije dalo potvrdne plodove, a on se nije nalazio među onima koji su dali. Kada jednoga dana metoda postane još jednostavnija i jeftinija, trebat će pokušati ponovno. Dotle neka počiva u miru Božjem s vjernim pukom Božjim.

Iskaz svjedokinje

Ovako o ubojstvu jednog franjevca i drugih uhićenika priča svjedokinja.

Fra Miljenko Stojić (u nastavku fra M. S.): Oni su dotjerali vas da vi to gledate?

Stana Soldo (u nastavku S. S.): Da gledamo i zavalimo. Bacali smo stine, zemlje nije ni bilo vele. Jadni ti smo mi bili, Bože moj.

Fra M. S.: Jesu li sve to bili civili koji su pobijeni, vojnici? Tko je to bio?

S. S.: Bili vojnici. Samo fratar je bio u fratarskom.

Fra M. S.: A s tim fratrom što je bilo?

S. S.: Šta i ostalim.

Fra M. S.: Znači i njega ubilo?

S. S.: Da, u prvoj grupi.

Fra M. S.: Kako je izgledao? Sjećate li se?

S. S.: Šubara na glavi, habet na njemu. Ja ništa drugo ne znam. Nije bio krasan. Malo širok.

Fra M. S.: Kako mu je izgledalo lice?

S. S.: Uredan bio. Pun. Okrugle glave?

Fra M. S.: Kad su ga ubijali, je li išta govorio?

S. S.: Ko? Nije ni jedan ni punio, ni govorio.

Fra M. S.: Nitko ništa, samo šute?

S. S.: »A«, i gotovo.

Fra M. S.: Je li se itko krstio slučajno?

S. S.: Šta će se krstiti, moj brate.

Mile Lasić (u nastavku M. L.): Je li imao na nogama što taj fratar?

S. S.: Ne znam ja.

M. L.: Je li i on bio vezan u žicu?

S. S.: S jednim bio svezan.

M. L.: Po dvojica u žicu vezana?

S. S.: Po jedna ruka.

Fra M. S.: I vi ste ih odmah zatrpali? Je li iza njih išta ostalo? Ikakvih predmeta? Nečega?

S. S.: Di će ti ostat? Doli u izbi sve bilo..., ko će ti znat. Ta nisam dolazila ja više u tu kuću. Nisam ni vidila unutra šta je bilo dok su oni bili. Ali sad su javili da su neki

fratri bili u drugoj pojati.

Fra M. S.: Oni su bili zatvoreni svi zajedno u jednoj pojati ili u dvije?

S. S.: U jednoj, Stanka Barbarića pokojnoga kuća, i onda gore su oni stali, a dolje bila izba i u njoj izbi bili svi zajedno.

Fra M. S.: Onda su ih, znači, izveli u dvije grupe?

S. S.: Ja. Bilo je već mrak. Kad sam ja došla kući, sunce je već zasilo. Doduše, jesam ja gori u Stipe zabavila se, u kuću me zovno malo da počinem. Ne smješ ič. Kaže žena: »Nema ovde partizana.«

Fra M. S.: A ovaj fratar što je ubijen, je li bio, hajde recimo tako, više mlađi ili više stariji?

S. S.: Više mlađi. Lice crno. Čist bio.

Fra M. S.: A je li bio malo veći ili je niži bio?

S. S.: Niži, samo bio vako...

Fra M. S.: Jaki.

S. S.: Ja, jaki. Glavu ima vaku. Ko da ga sada gledam. On gleda u nas, mi u nj.

Fra M. S.: I što je dalje bilo kad ste ih zatrpali?

S. S.: Ništa. Ostali i gotovo. Mi kući svak i onda kad sam ja ovde došla otišli za Turčinoviće, odnili partizanku. I onda se vratili.

Tako reče svjedokinja. A sunce je ponovno zalazilo dok smo ih ovih dana pokopavali, ne zatrpavali. Donijeli smo ih u mimohodu i predavali majčici zemlji. Vjerujemo da su na nebu s našim Bogom i da su zadovoljni s ovim našim poslom. To je najmanje što možemo učiniti za njih. Ne želimo da istina ostane zatrpana kao što je bilo zatrpano njihovo tijelo. Nisu to zaslužili.

Mediji su o svemu izvijestili kako su izvijestili. Ovisilo je to, naime, u čijim su rukama ili kako su ih postrojili. Ne treba im zamjeriti, nego stvarati svoje. Besmisleno je moliti nekoga kome nije stalo do istine da je širi.

Trebamo to učiniti sami. Pobijeni i Bog su s nama, zacijelo!

MIMOHOD

A kada dođe ono savršeno, uminut će ovo djelomično. Kad bijah nejače, govorah kao nejače, mišljah kao nejače, rasuđivah kao nejače. A kad postadoh zreoo čovjek, odbaciš ono nejačko. Doista, sada gledamo kroza zrcalo, u zagonetki, a tada - licem u lice! Sada spoznajem djelomično, a tada ću spoznati savršeno, kao što sam i spoznat! A sada: ostaju vjera, ufanje i ljubav - to troje - ali najveća je među njima ljubav.
1 Kor 13, 10-13

Usudi se, Isus zove te!
Usudi se, Franjo čuva te!
Usudi se,
Neka ljubav vodi te
U siromaštvu radosti
U čistoći i poniznosti
Da mogneš živjeti Evandjelje

Franjiniim STOPAMA

ISSN 2232-8580

List Franjevačkog svjetovnog reda i štovatelja sv. Franje

Široki Brijeg, kolovoz 2012. • Godište II, broj 5 • Cijena 3 KM